

~ Cuprins ~

<i>Prefață</i>	9
1. INTRODUCERE	11
2. FEMEILE, ÎN TRADIȚIA CREȘTINĂ TIMPURIE	23
3. CONCEPȚIA ȘI NAȘTEREA LUI IISUS.....	35
4. SIMBOLISM ȘI METAFORĂ ÎN BIBLIE	45
5. MARIA FECIOARA ÎN TEXTELE STRĂVECHI	65
6. MARIA FECIOARA: SIMBOLISM ȘI TEOLOGIE	83
7. FAMILIA ÎN NAZARET.....	95
8. IUDEII ȘI IUDAISMUL	109
9. MARIA, ÎN EVANGHELIA LUI IOAN.....	125
10. CRUCEA ȘI MORMÂNTUL	139
11. MARIA LUI CLEOPA ȘI MARIA, MAMA LUI IISUS.....	157
12. UNGEREA CU MIR: FEMEIA DUPĂ IMAGINEA MARIEI.....	173
13. SLUJIREA LUI IISUS ȘI VOCAȚIA MARIEI	187
14. MOARTEA ȘI ÎNVIEREA LUI IISUS	207
15. MARIA, ÎNTEMEIETOARE A CREȘTINISMULUI.....	223
16. MARIA ȘI ÎNTRUPAREA.....	245
17. REZUMAT ȘI CONCLUZIE	257

<i>Apendicele 1: Dezvoltarea Noului Testament .....</i>	<i>261</i>
<i>Apendicele 2: Referințe la Maria în Noul Testament .....</i>	<i>265</i>
<i>Apendicele 3: Apariții ale cuvântului „fecioară“ în Scripturile iudaice și în Vechiul Testament, în limba greacă.....</i>	<i>269</i>
<i>Apendicele 4: Descrierea relațiilor în limba greacă: mamă, soție și fiică .....</i>	<i>271</i>
<i>Apendicele 5: Cuvinte folosite în Noul Testament în limba greacă: „Maria“ sau „Mariam“ .....</i>	<i>273</i>
<i>Apendicele 6: O rescriere creativă a experiențelor despre înviere, în Ioan 2 și 20 .....</i>	<i>277</i>
<i>Bibliografie.....</i>	<i>279</i>
<i>Index .....</i>	<i>287</i>
<i>Index de referințe textuale .....</i>	<i>295</i>

~ Prefață ~

În ultimii zeci de ani, pe măsură ce a crescut gradul de conștientizare, legat de marginalizarea femeilor în toate religiile și tradițiile de pe tot globul și în textele lor, a crescut și interesul pentru femeile din Noul Testament. Nicio femeie nu a atras mai multă atenție decât Maria, mama lui Iisus. În această carte îmi pun următoarea întrebare: cât de importantă a fost Maria pentru întemeierea credinței creștine și care a fost contribuția ei?

Cartea are în spate un fir de gândire, care începe, undeva, în anii '80 și pe care l-am dezvoltat în articolele pe care le-am scris în *The Month* (decembrie 1996), *Mary: the Complete Resource (Maria: resurse complete)* (editat de Sarah Jane Boss, 2007), *Origins of the Cult of the Virgin Mary (Originile cultului Fecioarei Maria)* and *The Oxford Handbook of Mary (Manualul Oxford despre Maria)* (ambele editate de mine, 2008 și 2019). În această carte aș vrea să-mi rezum concluziile și să le ofer un public mai larg decât obișnuitul public al literaturii academice.

Sunt membru al comunității catolice, dar nu voi porni de la poziția conform căreia doctrinele catolică sau ortodoxă sunt absolute și nu pot fi puse sub semnul întrebării. Mă voi întoarce la pri-

mele principii, explorând ceea ce are Noul Testament de spus despre Maria și urmărind direcțiile contemporane în studiile biblice.

Există o definiție a teologiei care datează de câteva secole și este atribuită lui Anselm, de la sfârșitul secolului XI: aceasta spune că teologia este „credința care caută înțelegere“. Eu sunt o persoană cu credință creștină; mult timp am aderat activ la devoțiunea mariană, participând la pelerinaje și ajutând la întreținerea unei capele medievale din orașul meu natal, dedicată Mariei. În același timp, am petrecut peste 30 de ani, în calitate de cercetător științific în chestiunea Mariei, altarelor și aparițiilor ei. Ofer cinstire Mariei în rugăciunile și în practica mea creștină zilnică, dar în același timp vreau să înțeleg tradițiile despre ea, din punct de vedere intelectual, dar și spiritual, și emoțional. Reflecția onestă mă îndeamnă să cred că sunt numeroase provocări în unele moduri în care ea a fost privită de-a lungul secolelor și că nu este vreo lipsă de respect că îmi pun întrebări despre Maria, ca persoană istorică reprezentată în Noul Testament.

Am terminat această carte în timpul carantinei impuse de pandemia de coronavirus în anii 2020–2021. De aceea, persoana căreia îi sunt cel mai recunoscător că m-a susținut în timp ce am scris-o este soția mea, Natalie. Ea m-a ajutat de-a lungul întregii perioade și a citit manuscrisul, oferindu-mi sfaturi. Aș vrea să mulțumesc și Universității York St John, unde am lucrat din 1992 până în 2020, pentru că a creat un mediu în care cercetarea este încurajată și facilitată, precum și Centrului pentru Studii Marianice, fondat în 1995, care mi-a furnizat mulți prieteni și colegi cu o pasiune asemănătoare și complementară pasiunii mele pentru studiile marianice. În final, sunt cât se poate de recunoscător editorilor, Oneworld Publications, care au avut încredere în mine, în timp ce răspundeau prompt și util întrebărilor mele.

~ Introducere ~

CINE A FOST MARIA?

În lumea de azi, Maria, mama lui Iisus din Nazaret, este la fel de importantă cum a fost dintotdeauna. Creștinătatea continuă să se extindă ca religie globală. În comunitățile romano-catolice și ortodoxe orientale și în alte comunități asociate cu ele, Maria continuă să se bucure de devoțiune și de venerație. Am putea spune că în timp ce Iisus Hristos, în calitate de Dumnezeu Întrupat, se află în centrul credinței creștine, în numeroase ramuri ale Bisericilor Catolice și Ortodoxe, înțelegerea lui Iisus nu este posibilă fără Maria. Credința în Întruparea lui Dumnezeu înseamnă că este important contextul în care a trăit Iisus, ca evreu care a crescut în Galileea, parte din Imperiul roman, sub Augustus și Tiberius, și ca fiu al Mariei. Protestanții înțeleg și ei că Maria joacă un rol important în povestea creștină spusă în Noul Testament, chiar dacă, în general, ei nu împărtășesc devoțiunea pe care Maria le-o inspiră altor creștini.

Această carte își propune să pună întrebarea „cine a fost Maria?“, bazată pe o investigare a textelor Noului Testament, la fel cum au făcut și alți cercetători, dar într-un mod nou și revoluționar, ținând seama de tendințele moderne din studiile

~ Femeile, în tradiția creștină timpurie ~

CONTRIBUȚIILE FEMEILOR LA ORIGINILE CREȘTINISMULUI

Adesea auzim afirmația că în Noul Testament nu sunt scrise multe lucruri despre Maria și acest lucru ar fi adevărat dacă nu am avea primele două capitole din Luca. Dar în ce măsură poate fi explicată această tăcere relativă prin faptul că era o femeie într-o eră patriarhală?

O analiză feministă a Bibliei le-ar putea părea unora un subiect de nișă, o abordare politică înrădăcinată mai curând în schimbările politice ale secolului XX decât în circumstanțele primului secol al erei noastre, când au fost scrise evangheliile. Dar aceasta este o impresie greșită. În timp ce feminismul este o mișcare socială modernă, care a inițiat modalități noi de a citi Biblia, întrebarea sa centrală este inevitabilă și ar fi trebuit pusă cu mai multe secole în urmă. Ea se referă la mărturia creștină despre aproximativ jumătate din membrii Bisericii primitive: femeile.

Care a fost contribuția lor la o Biserică condusă de bărbați, ale cărei documente fondatoare se presupune că au fost scrise de bărbați? Putem recupera ceva din vocile lor? Au oferit ele poate o

perspectivă pe care noi am pierdut-o? Contextul în care se află o persoană îi modelează gândirea și experiențele. Demarcația socială între bărbați și femei în cultura iudaică antică în termeni de roluri, așteptări și oportunități înseamnă că este posibil ca perspectiva feminină asupra evenimentelor revoluționare ale primului Paște și a ceea ce a urmat după el să fi contrastat în unele privințe cu perspectiva masculină.

Ne confruntăm cu faptul că lumea în care s-a născut Biserica și în care s-a dezvoltat până acum a fost o lume patriarhală, în care bărbații au avut prioritate asupra femeilor în termeni de control și de modelare a lumii în care trăim; textele și credințele creștine reflectă această lume. Există două răspunsuri de bază aici: primul este să abandonăm credința creștină, deoarece este atât de scrupulos și de iremediabil dominată de punctul de vedere masculin. Unele feministe au făcut acest lucru, împreună cu numeroși oameni care simt că în situația noastră modernă creștinismul nu mai este relevant. Cel de-al doilea este să găsim o cale de a-l reforma. Dat fiind faptul că creștinismul se bazează pe Biblie, deoarece textele acesteia ne relatează despre centrul și originea credinței creștine, Iisus Hristos, cuvântul lui Dumnezeu întrupat, orice reformare necesită interpretări în mod radical noi ale Bibliei, în special, ale Noului Testament.

Dacă supremația masculină sau dominația oricărui grup de ființe umane asupra celorlalte este privită ca un păcat, ceva ce trebuie pus la index și schimbat, atunci este imposibil pentru un creștin să accepte că Iisus Hristos a promovat așa ceva. Dacă Iisus Hristos este Dumnezeu, atunci învățătura Sa trebuie să fie universală, pentru toate timpurile și locurile. Fiul lui Dumnezeu, Cuvântul care rostește adevărul lui Dumnezeu pentru toate generațiile din istorie nu poate fi sexist și misogin, legat de un context patriarhal. În timp ce contextul istoric al primului secol

din era noastră va reflecta modul în care învățătura lui Iisus a fost primită la început și a colorat modul în care a fost prezentată la origine, totuși trebuie să fie posibil să găsim în inima ei mântuirea tuturor oamenilor. Din fericire, nu există nimic în practica lui Iisus însuși din evangheliile care să sugereze că el era atașat ideii că bărbații ar avea dreptul să dețină în exclusivitate puterea în societate și nici că el ar fi aprobat vreo formă de dominație sau de marginalizare.

Desigur, cei care au scris evangheliile și Faptele, care aparțineau unei culturi foarte îndepărtate de a noastră, și-au prezentat materialul într-o manieră în care vocile femeilor erau mai puțin proeminente decât ale bărbaților, deși găsim femei puternice în text. Mai este și problema că pot fi găsite instrucțiuni care impun suprimarea dreptului la cuvânt și subjugarea femeilor în unele dintre epistolele atribuite în mod tradițional lui Pavel (de exemplu, 1 Cor. 14.34–35, 1 Tim. 2.12–14). Cu toate acestea, în alte pasaje, Pavel spune: „Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus”. (Gal. 3.28),² ceea ce este posibil să fi fost o direcție străveche de tradiții, de vreme ce epistola către Galateni este una dintre primele epistole ale Apostolului Pavel, una dintre cele scrise probabil chiar de el însuși. Din acest motiv, analiza feministă a sugerat o distincție între etosul lui Iisus și al comunității sale originale și practica Bisericii în vremurile în care au fost scrise epistolele și evangheliile mai târzii.

Afirmația studiilor biblice feministe conform căreia comunitatea originală a lui Iisus ar fi fost egalitaristă nu poate fi dovedită și poate fi pusă sub semnul întrebării din cauză că este mai

---

2. Toate citatele biblice din versiunea în limba engleză provin din New Revised Standard Version (dacă nu au alte indicații). Pentru prezenta traducere s-a făcut corespondența cu actuala traducere a Bibliei, apărută la Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, sub îndrumarea Patriarhului Teoctist.